

300
100 euro för finskt pass

Nu kan vi skicka vår anmälan om finskt medborgarskap

När kan jag få mitt finska medborgarskap tillbaka? Vad kostar det? Hur gör jag?

Frågorna är många.

Den nya medborgarskapslagen träder i kraft 1 juni.

Ännu någon vecka före detta viktiga datum fanns inga blanketter att fylla i, ingen uppgift om hur lång tid handläggningen tar.

Efter 1 juni ska man kunna ladda ner blanketter från Utlänningsnämndens hemsida: www.uvi.fi

Där får man svar på frågor, t ex att det kostar 100 Euro (drygt 900 kr). Finlands ambassad i Stockholm och konsulatet i Göteborg ska ha pappersblanketter.

För oss som bor i Sverige gäller att vi ska skicka in "anmälan" till ambassaden. Vi kan inte lämna den i Finland under till exempel en semesterresa!

Handläggningen underlättas om personuppgifter om anmälaren finns i Finlands befolknings-

datasystem. Det kan man kontrollera hos magistraten i sin senaste hemkommun i Finland.

Information om kontakterna finns på

www.maistraatti.fi

Hur lång tid tar det?

Ingen vet. Det beror på hur många som vill ha tillbaka sitt finska medborgarskap.

Också barn till tidigare eller nuvarande finska medborgare kan få finskt medborgarskap efter anmälan. Medborgarskap beviljas på basis av faderns eller moderns medborgarskap även om barnet inte har varit finsk medborgare förut.

Både tidigare finska medborgare och deras barn har fem år på sig efter att lagen trätt i kraft att göra anmälan.

Lagen innebär också att en finsk medborgare nu kan få svenskt medborgarskap utan att förlora sitt finska.

Kai Rosnell

Osmo rymde! Ville inte resa hem

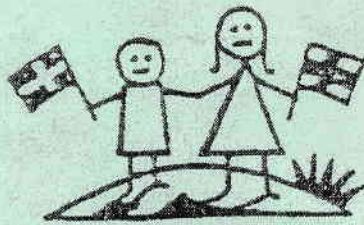
Chefredaktör Kai Rosnell skålar för gott samarbete med nya ansvariga utgivaren Leila Ulvemo.

Se sidan 10!

Ny ordförande Leila Ulvemo efterträder Irja Olsson

Foto: Sture Emanuelsson

Se sidorna 3 och 8!

Riksförbundet
Finska krigsbarn

Från redaktionen

Det här numret av MedlemsNytt innehåller en hel del historia, inte bara historier.

För att vi krigsbarn ska kunna bedöma och värdera våra egna erfarenheter och upplevelser måste vi ha någon kännedom om de historiska skeendena som ledde till krigsbarnsverksamheten och våra ofta traumatiska uppbrott, ett perspektiv.

Att allsidigt belysa historien och krigsbarnsverksamheten är en del av tidningens policy.

Material saknas inte. Arkiven är fulla av dokument.

ibland kan man finna intressanta uppgifter på ställen där man inte alls väntar att finna det. Det belyser Paul Epäilys som skriver om sina fynd i arkivet för "Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet". Han har funnit ett sällan uttalat motiv för finlandssvenskar i Finland att skicka iväg sina barn till Sverige.

Stig Appelgren, ett av de äldsta krigsbarnen (han kom före jul 1939 som 14-åring), berättar om förhållandena i Finland under och direkt efter kriget. Det är värt att tänka på och ger relief och nyans åt den känsla av bitterhet och avoghet som många oss fortfarande känner.

Stig firar följande snart 60-årsjubileum som student i Åbo!

Företeelsen "krigsbarn" finns även på andra håll i världen. Vi berättar om de spanska barn som hamnade i Sovjet på -30-talet, och om de grekiska barn som rövades bort under det grekiska inbördeskriget 1948. Vi har säkert anledning att återkomma till ämnet.

Riksförbundet har fått ny ordförande, och därmed har MedlemsNytt fått en ny ansvarig utgivare.

Jag vill passa på att tacka Irja Olsson för hennes helhjärtade engagemang och stöd i arbetet med och för tidningen. Samtidigt hälsar jag Leila Ulvemo välkommen även till denna uppgift.

Tidningen har bytt tryckeri. Orsaken är den kraftiga höjningen av priset som det förra tryckeriet genomförde ensidigt, utan samråd. Vi hoppas att kvaliteten är tillfredsställande, även trycktekniskt.

Kai Rosnell, chefredaktör

Tänker du flytta?

Meddela redaktionen!

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i maj 2003.

I detta nummer:

	sid
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
www.terve.nu	3
Krigsbarn från Spanien, Grekland	4
Drömde om en "lapp om halsen"	5
Varför fick inte Väinö stanna?	6
Tapio Ohlsson i finsk TV	7
Var du fadderbarn?	7
Från RFK:s årsmöte, Kavéns bok	8
Om antologin, Norrlands-boken, Birger H.	9
Rymde från tåget!	10
Bokrecensioner	11
Fruktan för hämnd ett motiv?	12
Debatt	13
Årsmötets protokoll, Bröder och systrar	14
På gång i lokalaföreningarna, Styrelsen	15
Stort intresse för Haparanda-monument	16

I nästa nummer:

Från träffen i Uleåborg.
Fritidssysselsättningar!
Nya böcker.
Med mera.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr. per år. Tidningen ingår i priset.

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt utkommer i början av september, deadline 19 augusti, därefter i början av december.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 80:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 10 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Porin Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. **Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.**

Redaktionen för MedlemsNytt:

Leila Ulvemo, ansvarig utgivare, Lilla Köpmang. 4, 572 30 Oskarshamn. Tel 0491-77403 E-post: leila@ulvemo.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Kølängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009. E-post: kai.rosnell@home.se

Doris (Gui) Emanuelsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundbyberg. Tel: 08-7333187. E-post: gui.sture@bredband.net

Jorma Enochsson, Vitsippev. 16, 243 39 Höör. Tel 0413-25827. E-post: enochsson@hem.ufors.se

Vieno Mårtensson, Porfyrv. 20, 542 31 Mariestad. Tel 0501-10790. E-post: tordmartensson@hotmail.com

— Ordföranden har ordet: —

Oskarshamn, maj 2003.

Krigsbarnsvänner!

Som ny ordförande ska jag berätta lite om mig själv. Jag är född i Kotka direkt efter vinterkriget. Jag skickades till Sverige i mars 1944 och hämtades hem i april 1946 av min mor. Därefter blev det 18 år i Finland tills jag under ett av mina många besök i Oskarshamn träffade Bill. Det blev äktenskap och bosättning i Göteborg 1964. Jag återvände till Oskarshamn tio år senare. I dag bor jag i mitt svenska barndomshem.

Jag utbildade mig i Finland i Kotka och Helsingfors till ekonom och arbetade som kamrer både i Finland och Sverige. I Oskarshamn fick jag kontakt med kommunens finnar och blev tolk. Ganska snabbt blev det anställning på Invandrarbyrån som föreståndare. Några år senare fick jag hoppa in som hemspråklärare i finska. Det blev utbildning till lärare på distans i Växjö under ett par år. Nu har jag avtalspension från kommunen efter 24 år som invandrar-konsulent och hemspråklärare.

I januari 1999 samlade jag som ordförande i Oskarshamns Finska Förening de krigsbarn som jag kände till. Någon i gruppen hade hört från Finland att det ordnades en sommarträff i Lahti. Några anslöt sig till riksförbundet och vi fick MedlemsNytt och började besöka även de svenska riksmötena. Två år senare lyckades jag få ihop en styrelse och vi bildade *Ostkustens Finska Krigsbarn*. Vi firar 5 år i samband med det Nordiska riksmötet i maj 2004 i Oskarshamn. Hälften av våra medlemmar bor på Gotland. En ny grupp från Västervik håller på att ansluta sig.

1. Som ny ordförande i Riksförbundet ser jag en större möjlighet att påverka i **rehabiliteringsfrågan**, som jag skrivit en motion om. Finland har fått ett par nya ministrar som handlägger just den frågan. Direktkontakt med de högst ansvariga bör vara bästa sättet att nå resultat. Samarbetet med Krigsbarnens Centralorganisation i Finland är viktigt. Jag tänker inte ge mig förrän vi får den rehabilitering vi behöver.

2. **MedlemsNytt** är betydelsefull för enskilda medlemmar. Dess fortsatta utgivning med fyra nummer per år måste prioriteras.

3. **Riksförbundets kommande verksamhet**, dess inriktning och ekonomiska ramar måste be-

stännas tillsammans av alla lokalföreningarna. Det är den första utmaningen för oss alla i riksförbundets styrelse.

4. Lika viktigt är det att **antologin** blir tryckt. Jag har fått överta en del anbud av den gamla styrelsen. Själv har jag fått kontakt med ett lettiskt tryckeri. Jag överläter dock de kontakterna till dokumentationsgruppen med Sinikka Örtmark Almgren som sakkunnig i branschen.

5. Dessutom tänker jag mig Riksförbundet som **remissinstans i integrationsfrågor**, så att flyktingbarn behandlas enligt alla konventioner och att man sätter barnet i första rummet. Barn som krigets offer ska tas omhand värdigt. Vi är experter inom området och bör tillfrågas.

6. **Haparandaprojektet** i samarbete med våra finska vänner är den stora utmaningen, men finansieringen är ännu inte klar. Idétävling pågår om utformningen.

Vi håller på att bilda **Finska Krigsbarn i Norden** tillsammans med Centralorganisationen i Finland. Gemensamma stadgar håller på att ta form. Samarbetet med våra vänner i Finland och Danmark bör bygga på ömsesidig respekt och förståelse för varandra.

En del av oss finska krigsbarn i Sverige är svenskar, andra har mycket finskt kvar. Jag försökte faktiskt vara svensk, när Finland förlorade med 6-5 i hockey och åkte ur VM. Det gick inte! Jag var en deppig finne! Det går bra att hålla på Sverige, utom när motståndaren är Finland.

Vi ska inte tävla om vem som haft det värst. Det viktigaste är att vi respekterar varandra och varandras åsikter med de likheter och olikheter vi har. Det vi har gemensamt är "lappen om halsen" och såren i själen efter separationen för mycket länge sedan.

Allt samarbete bygger på ömsesidig respekt och förståelse. Låt oss börja där!

Leila

Skåneföreningens hemsida

Skåneföreningen Finska Krigsbarn har startat en egen hemsida som man hittar genom att i adressfältet skriva in: www.terve.nu

—Vi kommer att via hemsidan kunna ge en fyllig och bred information till en mycket stor publik, säger Jorma

Enochsson, som är redaktör och webbmaster för sajten.

Man kommer att visa omfattande egenproducerade bildsidor, reportage och referat. Spännande blir också att se hur insändare- och gästtyckarsidan Forum kommer att användas.

Krigsbarnen i Danmark håller också på att skapa en hemsida: www.finnbarn.dk

Ordförande är Kai Palomäki Schmidt, P.A. Madvigsvvej 17, 6100 Haderslev. kai.schmidt@mail.dk

Föreningen håller sitt riksmöte 14- och 15 juni på Själland.

Kommunisterna deporterade tusentals barn från Grekland och Spanien

Det är ett föga känt faktum att 28 296 barn i åldrarna 3-14 år 1948 deporterades från Grekland till de omgivande kommunistiska länderna.

Från Spanien fördes uppåt 5 000 barn till Sovjetunionen under inbördeskriget 1936-39.

I slutfasen av inbördeskriget i Grekland 1946-48, som ledde till att kommunisterna förlorade och Grekland förblev demokratiskt, registrerade kommunisterna alla barn av båda könen mellan 3 och 14 år i de områden som de kontrollerade.

Gömdes i skogen

I mars 1948 samlade man ihop barnen vid gränsområdena och förde dem till Albanien, Jugoslavien och Bulgarien. Byborna försökte rädda sina barn genom att gömma dem i skogen.

Röda Korset har kommit fram till siffran 28 296 barn.

När Jugoslaviens ledare Tito sommaren 1948 bröt med Moskva och den internationella kommunistiska organisationen Kominform fördes de grekiska barn som fanns i Jugoslavien till Tjeckoslovakien, Rumänien, Polen och Ungern, trots protester från Greklands regering.

FN fördömde

Den 17 november 1948 fördömde FN:s generalförsamling bortförandet av barnen, och i november 1949 krävde FN att barnen skulle återbördas.

Men grannländernas kommunistregimer vägrade och hävdade att barnen hade det bättre där de var.

Barnens förhållanden var ofta miserabla, många dog av undernäring och epidemier. De var samlade i barnbyar. Utöver vanlig skolgång utsattes de för politisk skolning. Många av barnen tvångskommenderades till arbete redan från 13 års ålder. Bl a fick de odla upp sumpmarker i Ungern.

Nya aktivister?

Baktanken var att de skulle utgöra en ny generation av hängivna kommunistaktivister. Det misslyckades totalt.

Mellan 1950 och 1952 hade bara 684 barn återlämnats till Grekland. 1963 hade cirka 4 000 återförts, av dem många som fötts i de kommunistiska länderna av bortförda barn som bildat familj.

I Polen omfattade den grekiska "kolonin" flera tusen personer i början av 1980-talet.

Efter 1989, när demokratiseringsprocessen börjat, återvände flera tusen till Grekland.

Spanska barn

Under inbördeskriget i Spanien 1936-39 hade tusentals spanska barn i åldrarna 5-12 år förts till Sovjetunionen, oftast med föräldrarnas goda minne. Uppgifterna om antalet varierar från 2 000 till cirka 5 000. Ätminstone 102 lärare följde med.

Över hälften av lärarna anklagades snart för "trotskism" och fängslades i Lubjanka, resten sattes i fabriksarbete.

Kriminalitet

Barnen fick det mycket svårt. Hälften av dem hade tbc 1941, och 750 hade dött före 1942.

Tonåringarna hamnade i Ural eller Sibirien (Kokand). De bildade gäng och ägnade sig åt stöld, flickorna åt prostitution. En del begick självmord. En uppgift gör gällande att av 5 000 barn dog 2 000.

30 procent återvände

1947, tio år efter deportationen, samlades cirka 2 000 unga spanjorer vid en ceremoni på Stanislavskij-teatern i Moskva. 534 av dem tog sig tillbaka till Spanien år 1956. Många av dessa reste tillbaka till Sovjetunionen där de kände sig mer hemma. Totalt återvände bara cirka 1 500 till slut till hemlandet.

Fortfarande lever cirka 400 spanska "krigsbarn" i Ryssland, de flesta (cirka 300) i Moskva.

Jag har funnit arkivuppgifter att föräldrar till spanska barn bett Sverige om hjälp att få ut dem ur Sovjet, till Mexico dit föräldrarna tydligen hade rest. Ett svar löd: sovjetiska myndigheter har ingenting emot att barnen reser, men det är omöjligt att genom-

föra förflyttningarna mitt under brinnande krig.

Om det skedde efter kriget vet jag inte.

Dessa massdeportationer, uppenbara brott mot mänskligheten, har så vitt vi vet inte lett till åtal, rättegång eller dom. De skyldiga har aldrig ställts till ansvar.

Det är oss inte bekant om de återvända grekbarnen (som nu bör vara i åldrarna 57-70 år) bildat någon förening för att tillvarata sina intressen. De spanska barn som återvänt har i alla fall bildat en fond (se ramen nedtill).

Kai Rosnell

Faktauppgifterna i denna artikel är till största delen hämtade ur det digra verket "Kommunismens svarta bok", av Stéphane Courtois m fl, sid 337 och 360. (Bokförlaget DN 1999, ISBN-91-7588-229-9.)

I Nationalencyklopedin står inte ett ord om dessa barndeportationer.

Egen hemsida

Man kan finna uppgifter om de spanska krigsbarnen i Sovjet på webben under adress:

www.fundacion-nostalgia.com/ guerra.php3

Där finns t ex namn på 275 personer som fortfarande bor i Ryssland. Där kan man också finna namn på flera hundra spanska kvinnor och män (förmodligen mycket unga) som deltog i försvarandet av Leninograd under den tyska belägringen 1941-1944.

Fundación Nostalgia är egentligen en fond för stöd i olika former till de spanska krigsbarn som ännu lever i Ryssland.

För att få någon behållning av sidan bör man förstå spanska, eller ryska, för texterna finns även på ryska.

Den 7 februari 2002 höll den spanske kronprinsen ett tal till den lilla spanska krigsbarnsspillran i Moskva, på Centro Español.

K.R.

Hon drömde om att få en lapp om halsen

Det piggar upp att spela en stump. Märtha Modig kan hantera gitarr och munspel samtidigt efter många år som frälsningssoldat.

Nu har hon flyttat för 43:e gången

Hon har just flyttat för 43:e gången i sitt liv.

Märtha Modig har reda på sig. Hon har ett exceptionellt gott minne, framför allt från krigstiden i hemstaden Hangö.

– Jag hade ingen barndom. Den blev förstörd av kriget, säger hon.

Hon berättar gärna om de svåra förhållandena, om hur befolkningen fick tio dagar på sig att evakuera Hangö som skulle bli flottbas för ryssarna efter vinterkrigets slut, om hur hennes familj gick med häst och släde 30 km över isen till Bromarv, om hur hon drömde om att få en lapp om halsen och skickas till Sverige.

Märkt av kriget

Hon blev inget "krigsbarn", men ett barn märkt av kriget. Hon vill berätta hur livet kunde bli för barn som **inte** fick komma till Sverige.

– Sanningen är att barn far illa i krig, också vi som inte kom till Sverige. Min ungdomstid var fylld av stor sorg, den förskräckliga barndomen från fyra års ålder med ideliga evakueringar, och som vi frös! Krigsvintern var kall, -30 grader.

Till Sverige kom hon inte förrän

1980, för att arbeta, i Uppsala, Stockholm, Hämösand, Föllinge.

Nu har hon plockat ner den blåvita flaggan från balkongen på Marmorvägen i Uppsala och i stället hängt upp den på Halmstadsgatan i Hangö.

– Jag minns att vi hyrde ett rum i ett vanligt hus när det "small till". Vinterkriget började. Jag var fyra år då. Jag har tidigare minnen av att jag var med pappa ute och metade och lade ut nät, han laade en båt i en "fiskebutka", det är väl ett ryskt ord. Hangö var ju en turiststad, dit kom många ryssar, där fanns bad och kasino, pappa var rörmokare på badet.

Från familj till familj

– Vi gick över isen med häst och släde och möblerna. De blev stående på isen ett tag och folk stal dem. Men vi kom till Bromarv och flyttade från familj till familj som inneboende, mormor, morfar, mamma och jag sov i samma rum. Så fick vi disponera en sommarstuga, även vintertid, ibland bodde vi i en rökbastu.

Märthas far Albin Nordlund dog i tbc 1942, mormor tog hand om Märtha.

Utnyttjad som piga

– Mamma blev helt apatisk när

pappa dog, klarade ingenting. Mina mostrar utnyttjade mamma och mig så länge hon orkade, de såg ner på henne på något sätt, jag vet inte varför. Jag blev som en piga hos mina mostrar tills jag fick hjälp av morbror Gunnar att rymma till en farbror. Då var jag 14 år. Jag började arbeta, bl a på sjukhuset där mamma vårdades för cancer (hon dog 1954), och i köket på dynamitfabriken.

Arbetat med utslagna

Efter kriget flyttade återstoden av familjen Nordlund tillbaka till Hangö, till mormors stuga. När hon dog fick Märtha klara sig själv, utbildade sig till mentalskötare och gifte sig.

– Snart upptäckte jag att han var en festprisse, vi fick två barn men äktenskapet varade bara sju år.

Märtha har arbetat mycket med utslagna människor, på Frälsningsarméns anläggningar, för Stadsmissionen, på härbärgen. Under sin tid i Vasa var hon mycket engagerad i Frälsningsarméns verksamhet, spelade gitarr och munspel samtidigt på torgen och sålde Stridsropet.

Avundades krigsbarnen

– Jag har haft ett svårt trauma. Jag vet inte hur det hade gått om jag inte blivit kristen. Jag har fått styrka och kraft att ta itu med svåra saker.

– Då, under kriget, var jag avundsjuk på de barn som fick åka till Sverige. De kom tillbaka med fina kläder och fina mössor.

– Nu efteråt vet jag inte riktigt. Jag hade ju aldrig någon bra kontakt med min mamma. Jag hade nog börjat fantisera om en mor som brydde sig om mig. Men jag har förlåtit henne, hon blev förtvivlad när far dog, hon orkade inte med sitt liv.

Nu är Märtha nöjd med att hon inte blev krigsbarn. Hon ser framåt. Hon vill arbeta för att Hangö, den gamla vackra staden, rustas upp igen, att de omålade busen får ny färg och renoveras.

– Och så ska jag börja med vinterbad igen.

Text och foto: Kai Rosnell

Vieno Mårtensson får inget svar på sin fråga: Varför fick inte Väinö stanna?

Kan man ha glädje av en hembygdsbok?

Ja, om den berättar om företeelser man känner igen och visar bilder på platser och människor man kommer ihåg.

Hösten 2001 gav jag min bror Väinö en hembygdsbok om Herrevadskloster i Skåne, där Väinö växte upp under sina år i Sverige. Väinö läste och tittade på bilderna, och sa: vad mycket jag minns som jag trodde att jag glömt.

För första gången hörde jag Väinö säga: varför var jag tvungen att lämna Sverige?

Han hade också några egna bilder på barndomsvännerna i Kloster. Han bad mig försöka leta reda på dem.

Jag hade tur för en av författarna till boken var Manfred Lindwall i Ljungbyhed. Han kom mycket väl ihåg Väinö, men även mig. Vi bodde hos familjer som var väl kända i bygd.

Jag sände Väinös fotografier till Manfred. Han och Ingrid Tronäss, syster till barndomsvännen Kurt Persson, tog reda på namnen och adresserna till personerna på fotografierna.

Väinö ville att vi skulle samla några av barndomsvännerna på Spången (Edvard Perssons "Kalle på Spången" var inspelad här) i Ljungbyhed. Det passade bra för 30 april 2002 var det 60 år sedan vi kom till Ljungbyhed. Vi kom till två olika familjer – båda "papporna" arbetade på krigsflygskolan.

Vi fick stanna längre än det var tänkt. När vår mor hade dött 1943 flyttades Väinö till Kloster till löjtnant Åberg och hans fru Doris. Det var en mycket stor remontdepå på Kloster under krigsåren och farbror Robert var ridlärare – en av landets skickligaste ryttare.

Det fanns mycket barn på Kloster och Väinö hade inte svårt för att få kamrater.

Vid träffen i maj 2002 åkte vi runt och tittade på Väinös välbekanta trakter. Skolan och vägen dit med snapphanecken, elefantstenen och

Åbergs hus, lekskola nu så vi fick komma in och titta. Väinö berättade vad som varit i de olika rummen och om gänget som brukade ta bullar och kakor i skafferiet.

När vi kom till sängkammaren frågade jag Väinö var han brukade ligga. Helt naturligt svarade han: hos mamma och pappa.

Inför denna träff frågade jag fostersystemen Aune-Marie om hon kom ihåg varför Väinö inte fick stanna. Varken hon eller bekanta till henne kom ihåg något. Allt var så hemligt.

Kamraterna berättade också att de aldrig förstod att Väinö åkt tillbaka till Finland. De trodde bara att han var borta några dagar.

Själv vet jag ingenting – jag bodde då i Linköping – men det har berättats mig att farbror Robert gick och gömde sig hela dagen och grät när Väinö åkte.

Jag har "tjatat" vid flera träffar med RFK varför Väinö inte fick stanna, eftersom våra föräldrar plus

vår förmyndare, mammas bror Noa som stupade strax före stilleståndet, samt hans fru, alla var döda. Väinö hade ingen nära person att komma till.

Han kom först till folkhögskolan i Lapinlahti där vår yngsta syster hade sitt hem, men husföreståndarinnan tyckte inte om Väinö och då valde man husföreståndarinnan. Sedan till den litterära prästgården (Johannes Aho) i Idensalmi, men där tyckte prästfrun att Väinö var dum som inte kunde finska.

Väinös förmyndare satte då in en annons i en kristen tidning. Han fick flytta till södra Finland, långt från vår hembygd.

Livet blev svårt på många sätt även om Väinö fick gå i "mellanskolan".

Vid senaste mötet i Gävle fick jag löfte av ambassadör Heikki Talvitie att sända ett brev om Väinö. Det dröjde inte länge innan Pertti Kavén ringde Väinö. Jag visste inte riktigt hur Väinö

Lagom till Finlands självständighetsdag 6 december hade Vieno Mårtensson ordnat en liten utställningsmonter om Finland på biblioteket i Mariestad.

Foto: Kai Rosnell

forts från föregående sida

skulle ta det, för det har varit ett trauma för honom med uppbrottet från Sverige (även för mig) och vi har inte kunnat tala om det förrän nu när vi båda börjar bli gamla.

Ambassadören svarade per brev att med hjälp av Pertti Kavén hade han fått fram uppgifter på att Väinö uppfyllde alla kriterier för en adoption, men Åbergs hade inte ansökt, kanske beroende på att de båda var gamla då. Löjtnant Åberg dog redan 1948.

Jag vet inte om man kunde behålla barn som fosterbarn, men även det hade varit ett stort ansvar. Det exakta svaret får vi inte, men det känns ändå bra att ha fått dessa uppgifter från ambassadören och Pertti Kavén.

Tant Doris höll kontakt med Väinö hela livet och hon blev över 90 år. Det var inte bara Åbergs som höll kontakt. Kurt Perssons mor sände matpaket till Väinö. Hans mor som blev nästan 100 år frågade också efter Väinö många gånger. När vi var nere i Skåne fick Väinö en tavla på snapphaneeken som hängt i fru Perssons rum. Tårarna kom när Ingrid överlämnade tavlan till Väinö.

Trots att Väinö lämnade Kloster redan 1946 så var han inte glömd. Besöket i Kloster och sammanträffandet med de gamla kamraterna, och samtalen från Pertti Kavén, har gjort Väinö mycket gott.

Vår mor Anna skrev ett brev i juli 1943. Hon ville att vi skulle komma hem och säga adjö till henne innan hon dog. Brevet var adresserat till Väinö så jag såg det inte som barn.

Vi äkte inte, och länge trodde jag att det var våra fosterföräldrar som inte släppte iväg oss. I ett brev på Riksarkivet från landshövdingens fru i Kristianstad till min fostermor står det att "om vi åker till Finland får vi inte komma tillbaka". Det känns bra att det inte var våra fosterföräldrar som hindrade oss. Mamma dog i december 1943. Vi barn, i dåtid och nu, har aldrig haft någon talan!

Riksarkivet är en "guldgruva" att leta i. Brevet hittade Kai Rosnell åt mig, men jag har också letat själv. Alla ni som vill veta mer om er själva – leta på Riksarkivet!

Vieno Mårtensson

Tapio i finländsk TV lagom till Mors Dag

Tapio Ohlsson i Osby har i ett slag blivit en kändis.

Efter reportaget om honom i förra numret av MedlemsNytt har mycket hänt.

I början av maj fick han besök av ett TV-team från finska MTV3 som filmade honom först hemma i Osby, sedan följde honom på en resa till Helsingfors och ett nytt besök hos sin gamla mor **Zaida**.

Det var Tapios tredje besök på kort tid hos modern, som han separerades från under kriget och som han inte träffat på 53 år förrän han äntligen fick kontakt med henne i höstas.

På kvällen den 7 maj, vältröskat

några dagar före Mors Dag, sände MTV3 reportaget om Tapio i programmet "45 minuter".

Jussi Eronen var ansvarig för programmet. Han skrev 1996 under sin studietid en pro gradu-avhandling om "Barntransporterna som politisk fråga i fortsättningskrigets Finland" som rönt stor uppmärksamhet.

Jussi Eronen fick syn på artikeln i vår tidning och greps av historien.

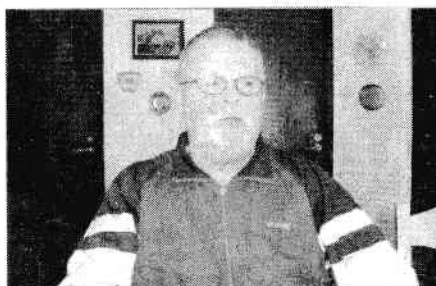
TV-programmet fick stor uppmärksamhet i Finland.

När jag gick ut på stan i Helsingfors dan efter kände folk igen mig från TV-programmet. Det var en underlig känsla, berättar Tapio.

Han fick chansen att träffa en bror också, och han lyckades finna den bostad på Terrassgatan där han bott som barn, innan han sändes till Sverige som krigsbarn.

Snart lär han bli igenkänd lite varstans även i Sverige. En helsida i Norra Skåne (15 maj)! Ett reportage om "fallet Tapio" väntas även i Medlems Journal.

Kai Rosnell

Finnsk TV gör film om Tapios liv

Norra Skåne 15 maj 2003.

Var du "fadderbarn"?

Stockholm-Gävle Slakteriförening upprättade 1942 ett barnhem i Över-Enhörna (vid Mälfaren, mellan Mariefred och Södertälje), där "25 småttingar från Finland togs om hand på bästa sätt", som det heter i en skrift om verksamheten.

Personalen vid SGS åtog sig dessutom ett 50-tal fadderbarn i Finland som man skickade pengar till varje månad. Företaget sköt till lika mycket som personalen.

Stockholm-Gävle Slakteriförening heter nu Swedish Meats (med varumärke Scan).

För en tid sedan fick en av företagens pensionärer i uppdrag att ta hand om några lådor som man tänkte rensa ut, med orden: "Du kan väl titta igenom det innan du bränner det".

Rune Vesterlund tog hem lådorna och fann bl a tre pärmar med material

som han trodde skulle kunna intressera mig. Pärmarna innehöll uppgifter om det 50-tal fadderbarn som talades om inledningsvis, namn, hemort, födelsetid. Dessutom foton på nästan alla, ibland tagna framför faderns grav, ty alla fäderna hade stupat.

Två av pärmarna innehöll brev med tack till SGS från barnen eller deras mödrar, ofta med mycket detaljerade uppgifter om barnens förhållanden i Finland.

Om du finns med på listan finns det något eller flera brev från eller om dig, och i regel ett foto. I alla fall finns det ett dokument som visar att du varit fadderbarn.

Pärmarna finns nu arkiverade på Landsarkivet i Uppsala.

Kai Rosnell

(som har en komplett lista hemma)

Leila Ulvemo ny ordförande i RFK

Så har Riksförbundet Finska Krigsbarn fått en ny ordförande, igen.

När **Irja Olsson**, efter blott två år vid rodret, avsåg sig ordförandeskapet, var **Leila Ulvemo** inte svår att övertala för uppgiften.

Det är bara ett par år sedan som hon bildade Ostkustens Krigsbarnsförening. Hon blev därmed den nybildade föreningens representant i styrelsen och fick direkt ta hand om posten som sekreterare.

Det blev en rivstart.

Leila Nummenpää föddes i april 1940 i Kotka. Hennes far hade stupat i vinterkriget några veckor tidigare.

Separation

Hon sändes till Sverige som krigsbarn tillsammans med en bror. Leila hamnade i Oskarshamn.

– Vi fick inte träffas igen förrän ett år efteråt. Det var hårt för min bror, han har aldrig kommit över det riktigt. Separationen var hemsk.

Visst kände fosterföräldrarna, på var sitt håll, till att de var syskon. Men så kunde det gå till då.

Efter två år i Sverige återvände Leila till Finland för skolgång.

– Men varje sommar kom jag tillbaka till Oskarshamn, jag sommarpendlade i elva år.

Ekonomisk utbildning

Hon jobbade som simlärare och tävlingssimmade också.

I Finland utbildade hon sig till ekonom.

Under en sommarvistelse i Sverige blev hon fast.

– Jag kände ju **Bill** sen tidigare,

Leila Ulvemo, till höger, efterträder Irja Olsson, som fick ta emot ett standard – som hon själv tagit initiativet till.

hans far och min "mamma" spelade bridge ihop. Men plötsligt tände det.

De gifte sig i Finland, men flyttade till Göteborg, senare Linköping och därefter åter till Oskarshamn.

För sex-sju år sedan köpte de det hus där Leila vuxit upp som krigsbarn, mitt i centrum av stan.

Politiskt aktiv

Leila har utöver sitt arbete också varit politiskt aktiv, men när de politiska uppdragen plötsligt blev färre blev det mer tid över till krigsbarnsföreningen.

Riksmötet flöt annars lugnt och

Debattera mera!

stilla på Viking Lines Amorella, fram och åter till Åbo. På ditvägen hade vi sällskap av ledningen för vår motsvarighet i Finland. På hemvägen fick vi sällskap av några från Åbo-föreningen.

Konstnärer

Några av deltagarna hade med sig konst att titta på: **Vieno Blomqvist**, Göteborg, visade egna silversmycken, **Berit Ovelid**, Stockholm, **Raili Magnusson**, Stockholm, och **Irja Alm-gren**, Torshälla, visade egna tavlor.

Vi var inte fler än drygt 50 personer så det fanns tid att umgås och lära känna varandra bättre.

"70 000 små öden"

Pertti Kavéns bok "70 000 små öden" har länge varit slutsåld från förlaget.

Nu har den tryckts på nytt, i en omarbetad version, men med samma titel. RFK har inköpt ett antal böcker för att sälja vidare till intresserade medlemmar.

Priset är 160 kr, plus porto. Tala med "din" ordförande i första hand!

Andra intresserade kan vända sig till RFK, ordf. Leila Ulvemo, kassören Jouko Rajaniemi eller Kai Rosnell (tel på sid 15!).

MN räknar med att skriva om boken i nästa nummer.

Internationellt i Bergen

RFK har fått en inbjudan till en internationell "krigsbarnsträff" i Bergen, Norge, 26-27 september i höst.

Här gäller det inte bara krigsbarn i vår mening, utan även t ex barn till inhemska kvinnor och främmande makters soldater (Norge, Danmark, Holland m fl).

Arrangör är The War and Children Identity Project. Se deras hemsida: www.warandchildren.org

Mona Serenius, Stockholm, krigsbarn, psykolog, har åtagit sig uppdraget att berätta om de finska krigsbarnens erfarenheter.

Vi återkommer till träffen i december-numret av MN.

Vad händer med antologin?

Den antologi med berättelser av och om oss krigsbarn, i Riksförbundets regi, är fortfarande inte finansierad och därmed inte tryckt.

Styrelsen arbetar med att hitta lämpligt förlag eller tryckeri, och fortfarande gäller högsta prioritet för projektet.

Målet är att boken ska säljas för cirka 100 kronor (plus porto).

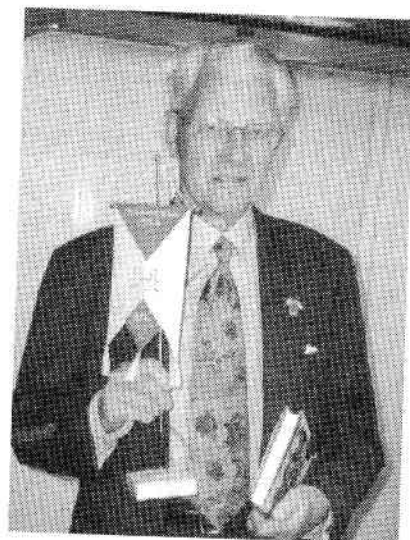
De vilkas berättelser kommer med i antologin har blivit kontaktade och lämnat sitt medgivande till publicering.

Det går naturligtvis att beställa boken redan nu genom att sätta in pengar på RFK:s postgirokonto nr 4245497-5.

Leverans snarast efter tryckning.

Boken bör finnas i varje hem med krigsbarnsanknytning, och blir en utmärkt och lämplig present, inte bara som julklapp.

Vi återkommer med mer information i nästa nummer.

Tack, Birger!

Han fyllde 80 år i början av april i år.

Då tyckte Birger Hansson att han skulle börja trappa ner. Vid Riksförbundets årsmöte avgick han från uppdraget som revisor, efter tio år.

– Jag har varit med ända sedan årsmötet i Malmö 1993, men jag var inte med i Borlänge -92. Man har inte behövt övertala mig, jag har haft intresse av detta, säger Birger.

Han är inte krigsbarn själv, men gift med Marjaana, en av de drivande krafterna i Stockholmsföreningen genom åren.

Han var pensionär redan då, med en lång erfarenhet av ekonomi. Han har varit kamrer, ekonomichef, personalchef m.m.

I RFK har han vid några tillfällen lätt hoppa in och bringa reda i bokföring och bokslut för att sedan genomföra en revision också, tillsammans med Auvo Klefström. De två har varit revisorer även för Stockholmsföreningen.

Nu får Auvo hjälp av Paavo Honkanen, både i RFK och SFK. Och Birger får mer tid att tillbringa i sommarstugan i Sörmland med sin Marjaana.

Birger är personifikationen av humor och värme och väl värd det RFK-standar han fick ta emot på årsmötet.

Terttu Häggström (till höger) är huvudansvarig för det norrländska bokprojektet. Hennes syster Irja Almgren (t v) svarar för bokomslaget.

”Uppbrott och rotlöshet”

Krigsbarnen i Norrland är så gott som klara med sin dokumentär om ämnet krigsbarn. Boken beräknas komma ut i november under titeln ”Uppbrott och rotlöshet” (Föreningen Nordens förlag Tornedalica).

– Vi har jobbat i fyra år med projektet, berättar Terttu Häggström, Piteå, som är huvudansvarig i den fem personer starka redaktionskommittén.

Man började med att försöka ordna finansieringen. Bidrag har kommit bl a från Suomi-Seura och Konung Gustaf VI Adolfs fond för svensk kultur.

”Dokumentet” kommer att bestå av tre avsnitt:

1. **Så var det.** Består av källmaterial från dagstidningar och belyser inställningen till krigsbarnsfrågan då.

2. **Minnen som bearbetas.** Krigsbarns egna berättelser och

dikter varvas bl a med lottors nedtecknade upplevelser.

3. **Så här är det nu.** Reflektioner om situationen nu.

– Människan förstår sig genom sin livsberättelse, framhåller Terttu Häggström.

– Vi upptäckte, under våra samtal, att detta har våra barn aldrig fått höra sammanhängande. Det är nu de börjar fråga oss om vad vi varit med om.

– Det är nog så att barnbarnen är mer intresserade än barnen, inllikar Maija-Liisa Hedgren som ingår i redaktionen.

Omslaget illustreras av Irja Almgren, Eskilstuna, konstnär som råkar vara syster till Terttu Häggström. De har hela livet bott på skilda orter och träffades först i vuxen ålder.

Vi väntar med spänning på boken.

Samtliga texter och bilder på detta uppslag:
Kai Rosnell

Kan du tänka dig Osmo som en rymling?

Ville inte hem Stack från tåget i Herrljunga!

Osmo Harjapää, född i Jääski i Karelen, kom till Sverige i augusti 1944, sju år gammal. Han hamnade på en stor bondgård i Frambo utanför Trollhättan.

– Jag hade det väldigt bra där, har bara positivt att säga om det hemmet. Inte behövde jag arbeta nämnvärt heller, jag levde som en prins!

Eländigt i Finland?

I två år vistades han där, gick i skolan, glömde finskan och trivdes.

Så skulle han resa hem igen, på hösten 1946, liksom brodern Esko som var fyra år yngre.

– Då hade jag hört och läst hur eländigt det var i Finland. Jag försökte på alla sätt att undvika att skickas tillbaka, jag ville absolut inte till Finland, berättar Osmo.

Ingen tog någon hänsyn till Osmos vilja. Han skulle hem igen!

– Vi skulle åka tåg, det stannade på varje hållplats och plockade upp fler krigsbarn. Den första stora järnvägsknuten var Herrljunga, vi skulle nog byta tåg där. Då passade vi på att rymma, några andra pojkar och jag. Vi stack iväg!

Infångade, förpassade

Det är möjligt att Osmo själv tog initiativet till flyktförsöket. Han minns inte.

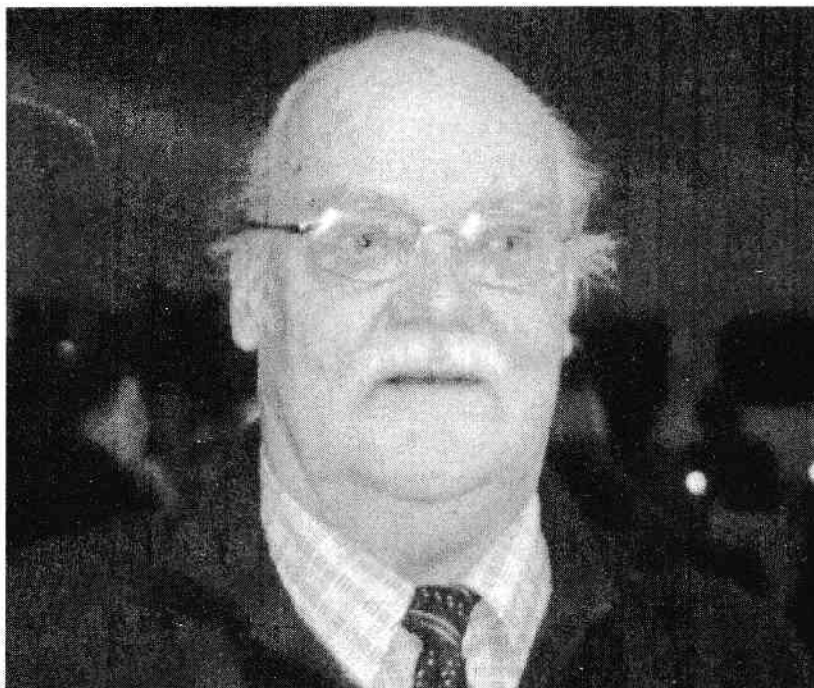
Men rymlingarna blev snart infångade igen av lottor och järnvägspersonal och så småningom "förpassade" ur riket.

– Sen läste dom dörrarna till vår vagn så vi hade ingen chans att försöka igen!

Osmo skrattar i dag gott åt episoden.

Osmo och Esko hamnade hos fadern i Vanha Koivisto, Björneborg (föräldrarna hade separerat).

– Pappa hade en lastbil och var ofta borta på jobb över veckorna, jag var ensam hemma och tog hand om Esko, med hjälp av några släktingar.

Osmo Harjapää har alltid tagit egna initiativ. I dag skrattar han gott åt flyktförsöket från tåget hem till Finland.

Osmo sattes i en finsk skola – den svenskspråkiga var fullbelagd.

Lärare stal paket

Jag kunde inte ett ord finska, men det tog bara några månader innan jag klarade det. Men vi hade det fattigt, mina skor tog slut och jag fick ett par finska pappersskor. De blöttes upp i vätan och gick sönder.

– Jag minns att vi skrev rena tiggargrev till min fosterfamilj i Sverige, och vi fick matpaket därifrån. Det sista matpaketet tog en lärare på skolan hand om, jag vet inte hur, jag fick höra det senare. Han sa bara att "det var inget att ha", det innehöll "inget". Det kändes bittert, vi hade behövt maten.

Trots att förhållandena i Finland inte var fullt så eländiga som Osmo föreställt sig trivdes han inte där och beslöt sig för att resa till Sverige så fort han kunde.

På väg till Frankrike

Det blev inte av förrän 1956 när han gått igenom yrkesskola och jobbad på ett kraftverksbygge i Rovaniemi i nordligaste Finland.

Tillsammans med en kompis skulle de resa till Frankrike och jobba.

– Pengarna tog slut, vi hamnade på Uddevalla-varvet, dom skrek efter arbetskraft.

Osmo har alltid varit tekniskt intresserad och studerade på egen hand. Så småningom grundade han egen firma och utvecklade själv textilmaskiner och lamineringsmaskiner för pappersindustrin, med export till ett 50-tal länder, inte minst till Finland.

Sålde företaget

– Först utvecklade jag dem, sedan tillverkade jag dem. Men det blev för stort så jag sålde företaget. Jag har ändå fortsatt att serva maskinerna så det blir en åtta-tio resor till Finland varje år.

Osmo bor numera i Sparsör utanför Borås.

Han har format sitt eget liv, trots den äventyrliga hemresan och trots de fattiga förhållandena i Finland, genom egna initiativ och skaparkraft.

Text och foto: Kai Rosnell

Arkivet finns i Borlänge!

Var finns arkivet med uppgifterna om krigsbarnen i Dalarna, frågade vi senast.

Vi fick snabbt svar, av Tapani Rossi: Det finns i Borlänge, Folkhälsovetenskapernas arkiv.

K.R.

Initierad tidsdokumentär: *Kvinnornas liv i krigets Finland*

Jorden runt med "Alarik" är en reseskildring, skriven av en finsk sjuksköterska med det svenskklingande namnet Ruth Eriksson.

Resan företogs ombord på ett sjuk-tåg, som transporterade skadade soldater från fronten till sjukhus i Finland. Alarik Jahkola var överläkare och chef på tåget, som kom att bära hans namn. Officiellt hette tåget blott Sjuktag nr 8.

Skrev dagbok

Ruth Eriksson arbetade som över-sköterska. Så ofta hon kunde skrev hon dagbok, och det är hennes dagboksanteckningar som i urval har sammanställts till ett mycket intressant tidsdokument.

Från juni 1941 till november 1944 avverkade "Alarik" 129 transporter över drygt 16 500 mil (fyra gånger jorden runt). Främst handlade det naturligtvis om sjuktransporter. Men här omnämns också ett flertal sk "barn-resor" till och från Torneå/Haparanda, men även till Åbo, där hon vid ett tillfälle besöker Arcturus, båten vars lastrum byggts som "en enda jättestor sovsal för barn och sköterskor". Mer än 500 barn, 35-40 tanter och några mödrar tycks ha varit med på några av de resor hon beskriver.

"Hjärtskärande scener"

Några av hennes rerskrivna tankar ger en speciell men för oss krigsbarn välkänd dimension åt barntransporterna.

Den 14 februari 1942 skriver hon om en transport från Helsingfors via Tammerfors och Seinäjoki till Haparanda, bl.a:

Hjärtskärande är de scener, som utspelas vid tågets avgång. Mam-mornas ögon tåras i kapp med barn-uens, och det tar sin lilla tid innan ungarna lugnar sig. Är det männe rätt att på detta sätt skilja mor och barn åt för en lång tid? ... Barnen är i stort sett söta och snälla. Sin hemlängtan har de ibland svårt att bervinga.

Dagen därpå skriver hon:

Vårt eget lok stannar på Haa-pamäki och vårt nya vill inte orka dra oss, varför vi från Gamlakarleby måste få ett till. Barnen är redan be-

Eriksson, Ruth: *Jorden runt med "Alarik" – dagbok från ett sjuktag under fortsättningskriget*. Schildts 1988, ISBN 951-50-0405-5.

tydligt svårhanterligare. Trångt och obekvämt har de det. I min vagn har jag 46, alla kommer från Toijala. Barnen är upplockade längs hela vägen; de sista stiger på i Seinäjoki och då har vi 559.

"Härliga äppellådor"

Den 16 februari är "Alarik" vid sitt resmål och Ruth Eriksson skriver bl.a:

På Haparanda station står en rad lottor i vita pälsar och väntar på att överta barnen. Det räcker dock litet, innan alla formaliteter är undanstökade, och barnen blir smått otåliga,

En gammal lottas dagbok

Inga Forsell var 1939 bara en ung skolflicka på 15, när hon i november anslöt sig till den finska organisationen Lotta Svärd. Drygt 60 år senare skriver hon ner sina upplevelser från krigsåren.

I boken "**I ungdomens vår och krigets dagar**" skildrar hon i kronologisk ordning såväl stora som små händelser, som hon som ung lotta kom att uppleva. Det kan gälla bombutfall, ransonering, Hitlers ankomst till Mannerheims 75-årsdag, utspisningar, arbetsplikt, tyskarna, biobesök eller sjukhusarbete.

Boken skall läsas som det försök

men vid åsynen av de härliga äppellådor, som väntar dem på det svenska tåget, blir de glada igen.

Huvuduppgiften för tåget var dock sjuktransporterna av krigsskadade. Dessa transporter kunde ske från så väl Rovaniemi som Äänislinna och Latva i Östkarelen och Sortavala, Viborg och andra karelska orter.

Fångar och evakuerade

Dagboksanteckningarna beskriver sällan något om patienterna och deras skador. Inte heller något om sjukvård-sarbetet ombord. I slutet av 1944 gällde det också transport av evakuerade karelare och krigsfångar.

Ruth Erikssons anteckningar be-skriver ofta de vardagsnära händel-serna under frittiden, med bastu, bio-besök, fiske, bad, skidåkning och um-gänget med kollegor och vänner. Men framför allt skall man betrakta boken som en av de få initierade skildring-arna av hur livet kunde vara för kvin-norna i krigets Finland.

Den arbetsplikt som gällde för kvin-norna innebar t.ex. för Ruth och hen-nes kollegor att de måste vara med om såväl spannmålsskörd som torvbryt-ning när tåget av någon anledning var avställt.

Under fortsättningskriget fanns 10 tåg liknande "Alarik".

Tapani Rossi

till tidsskildring den vill vara. Då får man en god inblick i hemmafrontens vedermödor.

Men man får överse med det lite uppstyltade stela språket och några ologiska tidshopp mellan dåtid och nutid. Det är mera en gammal persons ord och tankar än en ung lottas dagboksanteckningar som präglar innehållet.

Trots allt är det imponerande att ha fått med så mycket på de 78 sidorna.

Tapani Rossi

Volym nr 164 i *Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner*, Ekenäs 2001. ISBN 951.9087-58-3.

”Dold” orsak till barntransporter?

Rädsla för hämnd från de ”röda” om Finland skulle ockuperas

Om man bedriver forskning om de finska krigsbarnen kan det ibland vara fruktbart att söka källmaterial på annat håll än i hjälporganisationernas arkiv. Tänkbart är att man kan finna spår av krigsbarnsflyttningarna i enskilda arkiv, t.ex. hos företag som förmedlade barn till de egna anställda, eller i andra föreningsarkiv, då det ofta var typiska föreningsmäniskor som ägnade sig åt krigsbarnshjälpen.

Denna artikel bygger på arkivmaterial hörande till en halvofficiell organisation vid namn **Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet** (numera Riksförbundet Sverige-kontakt). Organisationen höll kontakt med svenskspråkiga runt om i världen och arbetade för ett bevarande av det svenska språket och kulturen. Särskilt många medlemmar hade man i de svenskspråkiga delarna av Finland.

Befarad flyktningvåg

Men jag skall först ge en bakgrund till den korrespondens jag funnit.

Det finns ingen tvekan om att en faktor som beaktades när den svenska utrikespolitiken gentemot Finland drogs upp under krigsåren var risken för en större flyktningvåg från det östra grannlandet. Den nyligen avgångna svenska utrikesministern och finlandsvännen, **Richard Sandler**, målade under den s.k. remissdebatten i januari 1940 upp ett svindlande scenario.

Om Finland under det pågående vinterkriget skulle bli invaderat av Sovjetunionen, hävdade han, skulle det leda till ”en organiserad folkvandring till och över Sveriges eller Norges gräns – med ett ord den finska folkstammens bosättning i Sverige, respektive Norge.” Han motiverade sin analys med de fördrivningar som skett av de finsktalande stammarna i Karelen och Ingermanland samt den bolsjevisering som skulle ske vid händelse av ett finsk sammanbrott.

Richards fru **Maja** var en av initiativtagarna till Centrala Finlands-hjälpen, den ståtliga kommitté som främst kom att arbeta med materiell

hjälp till Finland samt förmedling av svenska fosterhem till de finska krigsbarnen under vinterkriget.

Organisationen hade dessutom även fått i uppdrag att planera för en eventuell flyktninginvasion från Finland.

Ny aktualitet

Moskvafreden innebar dock att organisationen upplöstes, den överhängande faran för en större flyktningström var över. Men med fortsättningskriget kom dessa farhågor att återigen aktualiserades.

I juni 1944 inledde Röda armén sin stora offensiv som fick den finska armén att retirera. Den kaotiska situationen påminde om läget vid vinterkriget.

Änyo diskuterades det i liknande banor i den svenska riksdagens hemliga sammanträden. Man befارade en omfattande flyktningström från Finland och det framkastades tankegångar om att flyktningarna kunde bli en politisk belastning. De väntade flyktningarna kunde förväntas ägna sig åt antirysk propaganda.

Korrespondens

Även på annat håll förberedde man sig för en katastrofal utgång av finländarnas senaste krig. Advokat **Lars Östberg** och professor **Axel Boethius** korrespondens detta år är särskilt intressant i detta avseende. Östberg var ordförande för Hjälpkommitténs för Finlands barn centralorganisation i Stockholm och Boethius var ordförande i samma organisations länskommitté i Göteborg.

De var även båda engagerade i den ovan nämnda Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. Östberg var ordförande för Stockholms lokalförening och Boethius blev riksföreningens styrelseordförande fr o m 1944.

Oroande utveckling

Båda var oroade över utvecklingen i Finland och särskilt oroade de sig för de svenskspråkiga i Finland. Östberg skriver redan i maj att man i Stockholm

diskuterat (i händelse av katastrof i Finland) ”för beredandet av plats och utkomstomöjlighet i Sverige för finlandssvenska intellektuella”.

Boethius svarar i sitt brev att det är viktigt att förbereda sig för ett dylikt händelseförlopp samtidigt som han betonar sin tacksamhet mot Östberg och de kontakter han har i Finland.

Diverse hänsyn

Boethius fortsätter: ”Efter min mycket bestämda mening bör och måste det emellertid tillsvidare därvid bero. Jag är viss på att om ett initiativ av här berört slag nu skulle få någon sorts offentlighet eller realitet, skulle det verka mycket skadligt, för det första på stämningen i Finland ur många synpunkter, som jag gärna ville utveckla för dig muntligt, för det andra även på ryskt håll, där man kunde uppfatta saken som ett tecken på att vi i Sverige så att säga funno oss i tanken”.

Det är inte bara de politiska implikationerna som Boethius diskuterar i brevet, han pekar också på svårigheterna att få fram de stora summor som skulle krävas.

Nästa gång Östberg berör ämnet är i ett brev den 13 juni, dvs strax efter att ryssarnas offensiv på Karelska näset hade påbörjats. Han meddelar att den förre finske socialministern **K.A. Fagerholm**, **Möller** och general **Ehrensverd** anser att ”vad som nu sker i Finland är början till slutet”.

Östberg nämner också att det kommit förfrågningar från Finland om det finns möjligheter att ta emot en ny kontingent finska barn från Karelen. Han skriver att regeringen är tveksam därtill samt: ”Om det ändock blir så att Finland blir ockuperat, så kanske det är det riktigaste att vi icke har stora mängder finska barn i Sverige. Vi ha därför gjort framställning om att få föra över varor, såväl mat som utrustning till evakueringsläger, till Finland.”

forts på nästa sida →

Finlands efterkrigsbesvärligheter

"Var det så underligt om familjerna ville låta barnen stanna i Sverige", frågar Märta Tollet-Sjölund i MN nr 1/2003.

Jag förenar mig i hennes åsikt av följande skäl: När vapenstilleståndet i Moskva 1944 var slutet följde många hårda villkor för Finlands del:

1) Petsamo i norr (cirka 11 000 kvkm) och en del av Karelen (ca 25 000 kvkm) måste överlämnas till Sovjetunionen.

Följdproblem: de hemlösa petsamoborna och karelerna måste beredas plats i Finland. En jordöverlåtelse-lag stiftades där de och andra jordlösa skulle få jordbruksmark: av en 25 hektars jordbruksfastighet tvångsinlöses 10 %, av 50 ha 27 %, av 100 ha 40 %, av 200 ha 55 %, av 400 ha 65 % och av 800 ha eller större 75 %.

Det var hårda villkor för de jordägande.

Frontsoldater fick en liten jordplätt att odla upp. Men för nästa generation visade det sig ofta, att denna jordplätt var för liten. Många frontsoldatfamiljer slutade som emigranter i Sverige.

2) Till vapenstilleståndsvillkoren hörde också ett krigsskadesstånd till Sovjetunionen. Det beräknades till 300 milj guld dollar enligt förkrigskurs, vilket skulle betalas inom sex år.

På hösten 1945 gick Sovjet med på en förlängning med två år. Enligt detta avtal skulle Finland bygga åt Sovjet tre sulfitecellulosafabriker, två kartongfabriker, två trämassfabriker, fyra pappersfabriker, elva trähusfabriker, sex fanerfabriker och två trämjöls-

fabriker plus kraftverk i anslutning till dessa.

Dessutom skulle Finland överlämna fartyg till ett värde av 14 milj. guld dollar, sammanlagt 105 fartyg. Därjämte skulle Finland leverera maskiner, kabel, färdiga trähus, nya fartyg, trävirke, papper m m. För förseningar skulle Finland betala 5 % i månaden i böter eller 60 % per år.

För att övervaka att detta sköttes bra av Finland kom en sovjetisk kontrollkommission till Helsingfors och övertog hotell Karelia.

Allt detta var mycket tungt för ett land som hade varit fyra år i krig och som nyligen drivit ut de tyska trupperna ur Lappland, som tyskarna bränt och förött.

Under kriget hade ingenting nytt byggts, tvärtom hade många byggnader i städerna bombats. Bostadsbristen var skriande. Därför stiftades en lag att man bara skulle få ha ett rum per person. De som hade fler rum måste hyra ut dem.

Livsmedelsbristen och varubristen var fortsatt mycket svår, mycket var ransonerat, folkförsörjningsministeriet verkade fortfarande. Märta Tollet-Sjölund fick pjäxor av papp. Vi hade också lakan, örngott och snören av papper.

Under fyra krigsår hade vi inte varmvatten hemma. Om man ville tvätta sig med varmt vatten måste man gå till en allmän bastu. När varmvattnet återkom minns jag inte. I stället för kaffe drack vi en dryck gjord på maskrosrötter. Kaffe fanns alltså inte, inte heller te, tyg och filtar.

I Finland var det svårt för alla efter kriget. Även politiskt var det farligt, en kommunistisk statskupp kunde vara möjlig, det var "farans år" tio år efter kriget. Kontrollkommissionen var en bitter påminnelse om en eventuell sovjetisk ockupation, likaså att Porkkala-området, 50 km väster om Helsingfors, var utarrenderat till Sovjetunionen på 50 år och försatt med sovjetiska trupper. Östeuropas öde, att underkastas Sovjetunionen, var ständigt aktuellt.

Inte ens med sprit kunde man trösta sig. T o m spriten var gjord av trä och smakade förfärligt!

Stig Appelgren

Finlandssvenskarnas ställning befarades bli ytterst svår

forts. från föregående sida

Om finlandssvenskarna säger Östberg: "Om det emellertid går så illa som att Finland blir ockuperat, kommer finlandssvenskarna i en svår ställning. Det torde därför ånyo vara synnerligen aktuellt att vidtaga förberedelser för finlandssvenskarnas omhändertagande. Den svenska överklassen blir nog ytterst illa klämd - icke av ryssarna men väl av kommunisterna i Finland."

Det är tveksamt om det finns några ytterligare skriftliga uppgifter om hur man gick vidare med planeringen inför evakueringen av finlandssvenskarna.

Triksföreningens protokoll den 16 juni 1944 finns dock följande antecknat: "Diskuterades vissa av krigshändelserna aktualiserade flyktningproblem. Överstyrelsens ordförande (dvs. Boethius, författ. anm.) meddelade, att han rörande dessa frågor ämnade uppvakta vederbörande statsråd. Han anhöll, att vid dessa uppvaktningar riksantikvarie Curman måtte biträda honom".

Av dessa planer blev intet. I juli stabiliserades den finska fronten och Röda armén fortsatte sin kapplöpning

mot Berlin och den väntande slutstriden. Den sista gruppen av finska barn anlände till Sverige under augusti och september.

De farhågor som framträder i denna korrespondens är intressanta. De belyser den rädsla för hämnd från de "rödans" sida för händelserna 1918, som uppenbarligen fanns hos de svenskspråkiga.

Enligt muntligt framförda uppgifter har detta även varit ett motiv hos finlandssvenska föräldrar för att skicka sina barn till Sverige under kriget.

Paul Epätlys

Fotnot. Axel Boethius var frivillig i Finland på den vita sidan 1918. Han beskrev händelserna i *Svenska bataljonen* (1920). Carl August Ehrensverd var chef för den svenska försvarsstaben 1944-1947. Han var frivillig i Finland både 1918 och 1939-1940 (som stabschef i Svenska frivilligkåren). Gustav Möller var under krigsåren socialminister i Sverige. K.A. Fagerholm var under sin tid som Finlands socialminister ansvarig för krigsbarnsutgifterna.

Årsmötesprotokoll

Protokoll från RFK:s årsmöte den 27 april 2003 ombord på m/s Amorella.

1. Stockholmsföreningens ordförande Doris Emanuelsson hälsade alla välkomna varefter RFK's ordförande Irja Olsson öppnade mötet.

2. Dagordningen godkändes.

3. Till ordförande för mötet valdes Auvo Klefström.

4. Till sekreterare för mötet valdes Marja Kinos.

5. Till protokolljusterare tillika rösträknare valdes Martti Broström och Berit Ovelid.

6. Mötet ansågs behörigen tillkallat.

7. Den kompletterade deltagarförteckningen godkändes som röstlängd.

8. Irja Olsson föredrog rubrikerna i verksamhetsberättelsen. Berättelsen godkändes.

9. Kassören Jouko Rajaniemi föredrog den ekonomiska berättelsen som fastställdes.

10. Revisor Birger Hansson läste revisorernas berättelse, som lades till handlingarna.

11. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för verksamhetsåret 2002.

12. Årsmötet antog styrelsens förslag om oförändrad medlemsavgift om 75 kr för alla anslutna till lokal-föreningar inom RFK samt höjning av avgiften för alla direktanslutna till 150 kr/år oavsett om man tillhör en lokal-förening utanför RFK eller inte.

13. Till ny förbundsordförande valdes Leila Ulvemo.

14. Enligt lokalföreningarnas val fastställdes följande styrelse:

Gävle-Dala: Jouko Rajaniemi – Evans Olsson.

Mellansverige: Pirkko Ahlin – Juhani Hirvonen.

Göteborgsföreningen: Pentti Käppi – Orvokki Lingman.

Ostkusten: Eila Wictorzon – Jan-Erik Källman.

Stockholmsföreningen: Doris Emanuelsson – Kai Rosnell.

Skåneföreningen: Börje Dahl – Anita Sjöholm.

Direktanslutna: Majja-Liisa Hedgren – t.v. inget förslag till ersättare, bör hittas snarast.

15. Till revisorer valdes Auvo Klefström och Paavo Honkanen, och till ersättare valdes Sam Halonen-Norlin.

16. Till valberedning valdes Marja Kinos (sammanställande), Jan-Erik Källman, Reino Lamminheimo, Marjatta Titoff, Gunnel Johansson. En representant kommer att tillsättas från Gävle-Dala.

17. Styrelsen hade inga motioner.

18. Från Stig Appelgren hade inkommit en motion gällande antologin, om att ett ex. skall skänkas och skickas till Finlands nationalbibliotek i Helsingfors, samt ett ex. till Migrationsinstitutet i Åbo. Styrelsen har tillstyrkt och årsmötet godkände motionen.

19. Nästa årsmöte hålls på Folkhögskolan i Oskarshamn den 8-9 maj 2004. Nya ordföranden Leila Ulvemo hälsade alla välkomna dit.

20. Övriga frågor

Kaarina Rundström-Skoog informerade om en kurs i finska, som kommer att hållas på Folkhögskolan i Punkaharju, Finland, 10-23 augusti i år. Informations-/anmälningsblanketter lämnades efter mötet till intresserade.

Pirkko Ahlin informerade om Haparandaprojektet.

Kai Rosnell och Irja Olsson informerade om föreningen Interfew och om Nordiska krigsbarnsrådet och deras verksamheter.

Terttu Häggström frågade om status gällande direktanslutnas medlemskap. Mötet enades om att det bör inskrivas i stadgarna att även direktanslutna skall ha en ordinarie samt ersättare med i RFK:s styrelse. Den nya styrelsen skall ta upp ärendet snarast.

Avgående ordförande Irja Olsson avtackades av nye ordförande Leila Ulvemo varefter Irja Olsson och Doris Emanuelsson avtackade avgående revisor Birger Hansson.

Avgående styrelseledamöter Gunnel Johansson, Kalle Seppä och Raimo Berglund avtackades, varefter nye ordförande Leila Ulvemo tackade för förtroendet och introducerade sig för mötet.

21. Auvo Klefström tackade alla deltagare och avslutade mötet.

m/s Amorella den 27 april 2003.

Auvo Klefström, ordförande
Marja Kinos, sekreterare

Justeras:
Martti Broström
Berit Ovelid
(namnteckningar)

”Bröder och systrar”

Fotoutställning i Stockholm och Falkenberg

Barnen som aldrig fick vara syskon. Det är temat i den fotoutställning som **Vesa Aaltonen** gjort och som visas på Kulturhuset i Stockholm 24 maj-17 augusti 2003.

I höst visas den på Falkenbergs museum 7 sept-12 oktober.

Utställningen handlar om familjen **Koivisto** från Björneborg som splittrades under kriget.

Det yngsta barnet adopterades bort i Finland, tre syskon sändes till Sverige som krigsbarn, de tre äldsta bröderna stannade kvar.

Sedan modern dött i tuberkulos fick äldsta system **Lahja** återvända till Finland, medan **Oiva** och **Lena** stannade i Sverige och senare blev adopterade här. De bor fortfarande i Falkenberg.

Vesa Aaltonen, som är Lahjas son, är en känd fotograf i Finland. Han arbetar på Åbo konstakademis fotoavdelning.

Utställningen har tidigare visats i Helsingfors, Åbo och Björneborg.

Nu på gamla dar har syskonen återupptagit kontakten.

K.R.

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Informationsträff 31 augusti kl 13-14 i Falun.

Medlemsmöte 31 augusti kl 14 i Falun.

Informationsträff 12 okt kl 13-14 i Bollnäs.

Medlemsmöte 12 okt kl 14 i Bollnäs.

Julfest 7 dec kl 13 i Grängesberg.

Årsmöte den 15 februari 2004 i Gävle.

Separat inbjudan till medlemmar.

Informationsträffarna annonseras i media. Upplysningar: Jouko Rajaniemi, tel 0290-24917.

Göteborg

Grillafton 4 juni kl 18, eller vid olämpligt väder en annan dag vecka 23. Kontakta Ritva Eriksson, tel 031-3312048.

Mellansverige

Tvåspråkig historisk teater "Finn-sönerna" vid "Finnstigen" i Bredsjö, Hällefors, 2, 3, 6, 9 och 10 augusti kl 15. Delar av pjäsen framförs lördag 14 juni vid Torsby skogsfinnarnas dag på Torsby Finnkulturcentrum. Info: Tauno Qvick, Karlskoga, tel 0586-54046.

Ostkusten

Medlemsmöte lördag 6 sept kl 18,

Pingstkyrkans festlokal, Oskarshamn. Besök av kör från Västervik. Anmäl till Ull-Britt Stenvall, 0491-18408 eller Leila Ulvemo, 0491-77403.

Medlemsmöte tisdag 23 sept kl 18, Kafé Björkstugan, Visby. Anmäl till Liisa Raita, 0498-36078.

Skåne

Sommarfest lördag 14 juni kl 14, Östra Vemmelöv, Gärsnäs. Info: Karina Bolinder, tel 0414-23514.

Stockholm

Medlemsmöten i regel sista torsdagen i månaden på Kristinehovs Malmgård, Kristinehovsg. 2, Stockholm, kl 18.30. Anmäl i förväg till Hillevi Näsström, tel 08-58017823.

Sommarutflykt planeras till augusti. Info: Marja Kinon, tel 08-6267847.

25 sept 2003: **Kalevala-afton.**

Kalevala

I höst kommer Stockholms Stadsteater att ge en teaterversion av Finlands nationalepos Kalevala.

Lars Rudolfsson, mannen bakom de berömda uppsättningarna av bl a Chess och Kristina från Duvemåla, regisserar.

Tidpunkt för premiären är ännu inte fastställt. Sth-föreningen planerar för ett gruppbesök.

Kurs i finska

Östkarelen Folkhögskola i Punkaharju inbjuder krigsbarn till kurs i finska språket 10-23 augusti 2003.

Kostnaden 522 Euro (ca 4 800 kr) innefattar 50 timmars undervisning i grupper (cirka 5 timmar per dag), in-kvartering i tvåbäddrum med helpension, samt transport Helsingfors-Punkaharju och åter.

Därutöver möjlighet till intressanta utflykter.

Närmare information: Pentti Käppi (adress se nedan). Utsträckt tid – senast 25 juni! Bidragsmöjligheter!

Hemsidor

RFK:s hemsida finner du på adressen: www.immi.se/krigsbarn

Vi planerar en omorganisation av hemsidorna med ny adress inom kort: www.krigsbarn.net eller www.sotalapsi.net

Skåneföreningen har startat en egen hemsida med mycket innehåll: www.terve.nu

De finska hemsidorna är av god kvalitet med mycket innehåll. De finns på adressen:

www.sotalapsi.homestead.com

De finska krigsbarnen i Danmark har också en hemsida under uppbyggnad: www.finnebarn.dk

Riksförbundets styrelse 2003

Efter Riksmötet 2003 ser Riksförbundets styrelse ut så här:

Ordförande:

Leila Ulvemo, Lilla Köpmang. 4, 572 30 Oskarshamn. Tel 0491-77403.

E-post: leila@ulvemo.com

Vice ordf:

Doris Emanuclsson, Mjölnerbacken 15, 4 tr, 174 48 Sundbyberg. Tel 08-7333187.

E-post: gui.sture@bredband.net

Kassör:

Jouko Rajaniemi, Smålandsg. 17, 813 30 Hofors. Tel 0290-24917.

E-post: jouko.rajaniemi@telia.com

Sekreterare (utanför styrelsen):

Marja Kinon, Bagarbyv. 32, 2 tr, 191 34 Sollentuna. Tel 08-6267847.

E-post: marja-inkeri@telia.com

Pirkko Ahlin, John Ericssonsg. 55, 652

19 Karlstad. Tel 054-158638.

E-post: pirkko.ahlin@swipnet.se

Pentti Käppi, Skolgatan 31, 413 02 Göteborg. Tel 031-291688.

E-post: penttikappi@hotmail.com

Börje Dahl, Pilgrimsg. 7B, 271 36 Ystad. Tel 0411-72969.

E-post: borje.dahl2@telia.com

Eila Wictorzon, Repslagareg. 21, 572 30 Oskarshamn. Tel 0491-13738.

E-post: eila@wictorzon.com

Majja-Liisa Hedgren, Nygatan 37, 891 34 Ömsköldsvik. Tel 0660-372131.

E-post: MajjaLiisa1@spray.se

Suppleanter:

Juhani Hirvonen, Mattsmässvägen 2, 653 46 Karlstad. Tel 054-564920.

E-post: juhani.hirvonen@swipnet.se

Jan-Erik Källman, Storgatan 14, 570 91 Kristdala. Tel 0491-70543.

Orvokki Lingman, Karolinernas gata 2, 422 47 Hisings Backa. Tel 031-527912.

E-post: lingman.o@telia.com

Evans Olsson, Arentvägen 5, 806 48 Gävle. Tel 026-167678.

E-post: evans.olsson@telia.com

Kai Rosnell, Kølångsvägen 10, 741 42 Knivsta. Tel 018-380009.

E-post: kai.rosnell@home.se

Anita Sjöholm, Lummervägen 12, 281 37 Hässleholm. Tel 0451-14838.

E-post: annaekman25@hotmail.com

Revisorer:

Auvo Klefström, Hallebergsv. 28, 167 37 Bromma. Tel 08-255465.

Paavo Honkanen, Personnev. 44, 129 35 Hägersten. Tel 08-6465977.

Suppleant: Samuli Halonen-Norlin, Drottningg. 27 A, 724 64 Västerås. Tel 021-181516.

Avs: **RFK**
c/o Kai Rosnell
Kölångsvägen 10
741 42 Knivsta

B-POST

Boka in 27 april 2005!

Stort intresse för minnesmärke vid gränsen i Haparanda

Haparanda-projektet går framåt. Av det positiva intresset att döma kommer det att bli ett minnesmärke för krigsbarn i Haparanda.

Boka redan nu in den 27 april 2005 för ett besök där. Den dagen är det tänkt att monumentet skall invigas.

Datum är speciellt utvalt. Då är det exakt 60 år sedan som de sista tyska trupperna lämnade finska Lappland, och Finlands krig var slut.

Förlängd tidsfrist

Fyra förslag på hur minnesmärket skall utformas har kommit in. Tidsfristen förlängs nu till 30 oktober. Förslagsställaren skall ha krigsbarnsbakgrund.

De redan inlämnade förslagen är naturligtvis med i den slutliga värderingen av bidragen.

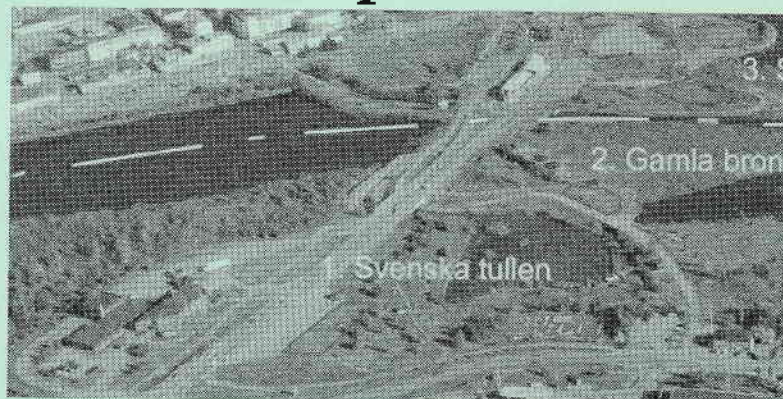
Materialet

Huvudsakligen borde sten (marmor), stål eller möjligen brons användas vid tillverkningen. Trä vill man inte rekommendera. Man kan även tänka sig en blandning av nämnda material. Minnesmärkets höjd får inte överstiga tre meter.

Tvillingstäderna Haparanda och Torneå har föreslagit tre alternativa placeringar av minnesmärket. Den svenska tullens område har företräde, den gamla bron kommer som nummer två, och den finska tullstranden är trea.

Viktigt område

Området har varit betydelsefullt även för de flyktingar som i krigets slutskede var tvungna att fly från finska Lappland till Sverige.

Minnesmärket skall avtäckas under det Nordiska krigsbarnsevenemanget den 27 april 2005. Det är tänkt att deltagarna kommer med specialtåg från Stockholm och Helsingfors.

Kostnaden hög

Paavo Leminaho från Kemi säger att man i båda städerna ställer sig positiva till projektet. Minnesmärket skall bli en sevärdhet. Men kostnaden kan bli hög.

Med i projektet är riksförbunden för krigsbarn i bägge länderna. En arbetsgrupp har tillsatts med **Pirkko Ahlin** som ordförande och med representanter från båda länderna.

Arkitekt **Matti Pokka** från Torneå, bitr. intendent **Katriina Pietilä-Juntunen** från konstmuseet Aine, Torneå, chefen för kulturärenden i Haparanda **Tapio Salo**, samt representanter från den Finska Krigsbarnsföreningen och Riksförbundet Finska Krigsbarn i Sverige, samt de konstnärer från Nord-Finland och Nord-Sverige som senare kommer att utses, skall utgöra tävlingens jury. Samordnare för kommunerna

i norr är **Ritva Nousiainen**, Provincia Bothniensis.

Det slutgiltiga beslutet om beställningen av minnesmärket tas av Riksförbunden i Sverige och Finland.

Det är meningen att de tre bästa förslagen prisbelönas.

Bestämmelser om idétävlingen kan beställas från: Provincia Bothniensis, Ritva Nousiainen, Haparanda kommun, 953 85 Haparanda, tel. 0922-15642. (I Finland tel 016-432596). Det går också att e-maila till ritva.nousiainen@haparanda.se. Sänd in förslagen under denna adress.

Uppgifter kan även fås från Pirkko Ahlin, tel. 054-158638 e-post: pirkko.ahlin@swipnet.se

eller från Paavo Leminaho. Hans telefonnummer är 016-260250 eller 050-544 2766 och hans e-mail är paavo.lemihaho@kemi.fi

Reglerna står även på Finska Krigsbarnsföreningens hemsidor: www.sotalapsi.homestead.com